

บทที่ 1
บทนำ

ความเข้าใจและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมของไทยเราขณะนี้ มีความสับสน และความตึงเครียดในหลาย ๆ ด้าน คนจึงหาทางระบายความกดดันออกในแบบต่าง ๆ กัน ซึ่งการระบายความเครียดออกมานั้นว่าเป็นสิ่งดี ถ้าทำกันในทางที่ถูกที่ควร แต่โดยปกติแล้ว มักจะไปไปในทางที่ผิดเสียมากกว่า ดังที่เรามักจะโคจรมาหาว่าที่ไม่ค่อยสบายอารมณ์นั้นมาจากทางวิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะในหน้าหนังสือพิมพ์ มักพาดหัวข่าวอยู่เสมอว่า นักเรียนยกพวกตีกัน ฆ่ากระเบิดขวด โจรปล้นร้านและฆ่าเจ้าทรัพย์ตาย คารเคินชวานเพื่อเรียกร้องสิ่งที่ต้องการ ชมชื่นแล้วฆ่า เขาวงกตคิดยาเสพติด การมั่วสุมกันทางกามารมณ์ ฯลฯ ข่าวเหล่านี้เราพบทุกวัน จากสื่อมวลชนจนความรู้สึกลึกลับที่เคียดแค้นและสะเทือนใจ กำลังจะกลายเป็นความเคยชิน บางครั้งเผลอคิดไปว่า เป็นปรากฏการณ์ธรรมดาที่เกิดขึ้น

ในปัจจุบันนี้ สภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ดังที่ ชด ไกรดิษฐ์ ได้กล่าวไว้ว่า "การที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ความเป็นอยู่ภายในครอบครัวแออัด สถานที่ศึกษามีไม่พอกับความต้องการของสังคม ตลอดจนความสัมพันธ์ภายในครอบครัวก็ไม่เหมือนแต่ก่อน ทุกคนต้องช่วยกันหารายได้ พ่อแม่ต้องออกไปประกอบอาชีพไม่มีเวลาที่จะอบรมเลี้ยงดูบุตรให้ดีเท่าที่ควร สภาวะทางเศรษฐกิจภายในครอบครัวสูงขึ้น ความเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้เด็กส่วนมากไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ได้ จึงเป็นเหตุให้เด็กประพฤติตนไม่เหมาะสม ชอบถ้าว้าว มีพฤติกรรมแปลก ๆ เช่น ซาดเหี้ยม คบเพื่อนไม่ดี เทียวเตรมั่วสุมทางกามารมณ์ มีสถานเริงรมย์มากเกินไป คิดชั่ว เสพยาค" ¹

¹ชด ไกรดิษฐ์, "ความร่วมมือระหว่างครูกับผู้บริหาร", ประกาศการศึกษา, ปีที่ 27, ฉ.4 (พฤศจิกายน, 2518), หน้า 6.

สาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ประชาชนขาดสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เพราะว่าการศึกษาในสมัยปัจจุบัน เน้นหนักเฉพาะด้านวิชาการ แต่ทางด้านกิจกรรม จริยธรรม มักถูกลืมมองข้ามไป ดังที่ บุญมัน ศ. นพกุล กล่าวไว้ว่า "หลักสูตรการศึกษาปัจจุบัน มุ่งภาควิชาการ หรือเทคนิคมากเกินไป นักเรียน นักศึกษา จึงมุ่งศึกษาเพื่อเอาปริญญา เท่านั้น ความรู้ที่เกิดจาก "ทักษะ" จึงไม่มีและไม่สนใจ ยิ่งหลักสูตรที่เรียกว่า "จริยศึกษา" ควบแล้วยิ่งขาดแคลนทั้งผู้สอนและผู้เรียน ครูก็สอนอย่างขอไปที นักเรียน ก็เรียนเพื่อให้หมดชั่วโมง ผลที่ได้จากจริยศึกษาจึงไม่มีเลย"² ซึ่งตามความเป็นจริง แล้ว สถานศึกษาจะต้องเป็นแหล่งที่ให้ความรู้ทั้งทางด้านวิชาการ และทางด้านพัฒนา จิตใจ ตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรมให้แก่ นักเรียน เพื่อให้เป็น ผลเมืองดีของสังคม ดังข้อความตอนหนึ่งของพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน พระราชทานแก่ครูใหญ่ และนักเรียนที่สมควรได้รับ พระราชทานรางวัล ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา 2515 และครูนักเรียนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ณ หอประชุมคุรุสภา วันเสาร์ ที่ 1 ธันวาคม 2516 ว่า "ผู้ใดมีทั้งหลักวิชาทั้งหลักศาสนา ย่อมดำเนินถึงความสำเร็จ ในชีวิตได้ไม่พลาดพลั้ง เพราะสามารถพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้โดยละเอียดรอบคอบทุกแง่มุมด้วยเหตุผล"³ ข้อความอีกตอนหนึ่งในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันที่พระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในพิธีเปิดสัมมนา เรื่อง "การพัฒนา สังคมในค่านีศธรรม และจิตใจ" ซึ่งสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย จัดให้มีขึ้น ณ โรงแรมนารายณ์ กรุงเทพมหานคร วันเสาร์ที่ 15 ธันวาคม 2516 มีความว่า "จิตใจ และความประพฤติที่สะอาดและมีระเบียบเป็นรากฐานสำคัญของชีวิต ทั้งจิตใจทั้งความ ประพฤติคั้งนั้นไซ้จะเกิดขึ้นเองได้ หากแต่จำต้องฝึกหัดอบรม และสนับสนุน ส่งเสริม กันอย่างจริงจัง สม่าเสมอ นับตั้งแต่บุคคลเกิด (ถึงที่ไม่ว่ามนุษย์ชาติใด ภาษาใด

²บุญมัน ศ. นพกุล, บ้านกับวัด (พระนคร: ชรรคมบุชา, 2516), หน้า 119-120.

³พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, ประมวลพระราชดำรัส และ พระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ (กรุงเทพมหานคร: กรมแผนกทหาร, 2518), หน้า 4.

เข้าพยายามกระทำสืบต่อเนื่องกันมาทุกยุค ทุกสมัย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถรักษาตัวและมีความสุข ความสำเร็จในการครองชีวิต ทั้งสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้นถึงแม้เราจะอยู่ในท่ามกลางความเจริญรุดหน้าแห่งยุคปัจจุบันอย่างไร เราก็คงต้องพึงการศึกษาด้านจิตใจและศีลธรรมจรรยาไปไม่ได้ ตรงข้าม เราควรเอาใจใส่สั่งสอนกันให้หนักแน่นทั่วถึงยิ่งขึ้น เพื่อให้มีความคิดความเข้าใจถูกต้อง สอดคล้องกับสภาพการณ์แวดล้อมทั้งหลายที่วิวัฒนาการไปไม่หยุดยั้ง"⁴ นอกจากนี้ในแผนการศึกษาชาติ ฉบับ พ.ศ. 2503 ยังได้เน้นความสำคัญของจริยศึกษาเป็นอย่างมาก ถึงกับตั้งไว้เป็นองค์แรกของการศึกษา ซึ่งได้ระบุไว้ชัดเจนในความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของชาติคือ

"ก. จริยศึกษา ให้เด็กเรียนมีศีลธรรม มีหัวใจที่ปรารถนาได้แก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัว"⁵

ถ้าดูจากจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาชาติ ฉบับ พ.ศ. 2503 เห็นได้ว่า ได้เน้นความสำคัญของการศึกษาทั้ง 4 ด้านคือ จริยศึกษา พลศึกษา พุทธิศึกษาและหัตถศึกษาเท่าเทียมกัน แต่ในทางปฏิบัติจริงแล้ว โรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ กลับเห็นว่า พุทธิศึกษามีความสำคัญมากที่สุด ส่วนข้ออื่นนั้นมีความสำคัญรองลงมา ยิ่งจริยศึกษาค่อยแล้ว แทบจะไม่เห็นความสำคัญเอาเลย ทั้งนี้ดูได้จากการศึกษาที่ผู้วางแผนศึกษาไม่เห็นความสำคัญของวิชานี้ โดยการกำหนดให้สอนศีลธรรมเพียงสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง เป็นอย่างมาก และมักจะไปร่วมกับวิชาหน้าที่พลเมือง ยิ่งไปกว่านั้นคะแนนของวิชาศีลธรรมก็มีเพียง 30 คะแนน นักเรียนจึงไม่เห็นความสำคัญของวิชานี้ ประกอบกับครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาวิชาศีลธรรมมาโดยตรง จึงตีความตอนหนึ่งในหนังสือพิมพ์

⁴ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, ประมวลพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ (กรุงเทพมหานคร: กรมแผนกทหาร, 2518), หน้า 14

⁵ สภาการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาชาติ ฉบับ พ.ศ. 2503, หน้า 1.

สยามรัฐได้กล่าวไว้ว่า "ในระยะเวลาที่ผ่านมา ครูที่สอนวิชาศีลธรรมมักเป็นครูที่ว่าง คือไม่มีอะไรจะสอน ก็ถูกจับบังคับให้สอนวิชานี้ ครูที่สอนก็จะถูกจัดไว้สอนวิชาอื่น เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฯลฯ ครูเหล่านั้นก็สอนไปชนิดที่ว่าให้หมดหน้าที่ไปชั่วโมงหนึ่ง ๆ เขาหนังสือมาทางอ่านบอกให้นักเรียนจดไปท่องไป นักเรียนก็งงแล้วงงอีก" ⁶

"ส่วนอาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ ต่างก็พยายามให้เด็กได้คิดค้นในค่านเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะค่านิยมที่ต่างก็มุ่งกันว่า โรงเรียนไหนนักเรียนสอบได้คะแนนสูง ก็จะเป็นการนำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน ค่านิยมของคะแนนจึงฝังแน่นอยู่ในจิตใจ ทั้งนักเรียนและทั้งครู ต่างก็มุ่งหวังเอาคะแนนเป็นสำคัญ วิชาบางวิชาที่คะแนนน้อยถึงแม้จะมีประโยชน์ต่อชีวิตก็ไม่มีความสนใจ วิชาศีลธรรมและพระพุทธศาสนาซึ่งคะแนนน้อย จึงแทบจะเรียกได้ว่าไม่ได้รับการเหลียวแลเลย"⁷

จากสาเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วทำให้การสอนศีลธรรมประสบความล้มเหลวตลอดมา ในฐานะที่ผู้วิจัยได้เคยมีประสบการณ์ในการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเมื่อเป็นนิสิตฝึกสอน และได้เคยประสบปัญหาในด้านการสอนศีลธรรมมาแล้ว นอกจากนั้นผู้วิจัยยังมีความมุ่งหวังต่อไปอีกว่า เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว จะดำเนินอาชีพเป็นครูสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาต่าง ๆ ในการเรียนการสอนศีลธรรม เพื่อหาทางแก้ไขให้การสอนศีลธรรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

⁶ แพทย์ผู้หนึ่ง (นามแฝง), "การปฏิรูปการสอนศีลธรรมในโรงเรียน,"

สยามรัฐ, 3 ธันวาคม 2517, หน้า 11.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนวิชาศีลธรรม ในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตศึกษา 1 ในเรื่องต่อไปนี้

1. ศึกษาปัญหาทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนศีลธรรมในค่านต่าง ๆ คือ
  - 1.1 ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารและบุคลากร
  - 1.2 ปัญหาเกี่ยวกับอัตราเวลาเรียน หลักสูตรและแบบเรียน
  - 1.3 ปัญหาเกี่ยวกับวิธีสอน
  - 1.4 ปัญหาเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์การสอนของครู
  - 1.5 ปัญหาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล
  - 1.6 ปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
  - 1.7 ปัญหาเกี่ยวกับบุคลิกภาพของครู
2. ศึกษาความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้บริหาร ครู และนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อนำมาวิเคราะห์ และสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการสอนวิชาศีลธรรม
3. เพื่อนำผลการวิจัยนี้มาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนศีลธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะรวบรวม และศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาศีลธรรม จากผู้บริหาร ครูผู้สอนวิชาศีลธรรม และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการเสนอความคิดเห็น เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนศีลธรรมในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นต่อไป

การวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในเขตศึกษา ๑ โดยเลือกจากโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์

ตัวอย่างประชากร

1. โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ ทั้งรัฐ-หญิง จำนวน 20 โรงเรียน ในเขตศึกษา 1 จังหวัดละ 4 โรงเรียน ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี
2. ผู้บริหารโรงเรียน จากโรงเรียนละ 1 คน รวม 20 คน
3. ครูสอนวิชาศีลธรรมชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเขตศึกษา 1 ดังกล่าวทุกคน
4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2518 จำนวน 400 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาหลักสูตร ประมวลการสอน โครงการสอน แผนเรียน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาขอบข่ายของปัญหา
2. สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาปัญหาในการเรียนการสอนศีลธรรม จำนวน 3 ชุดสำหรับผู้บริหาร ครูสอนศีลธรรมและสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตศึกษา 1 โดยใช้แบบสอบถาม 3 แบบคือ
  - 2.1 เป็นลักษณะมาตราส่วนประเมินค่า
  - 2.2 เป็นลักษณะให้เลือกตอบ
  - 2.3 เป็นลักษณะให้ตอบโดยเสรี
3. นำแบบสอบถามไปทดลองกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาขอบกรอบและแก้ไขให้สมบูรณ์
4. นำแบบสอบถามไปทดสอบจริงกับโรงเรียนที่ได้สุ่มตัวอย่างไว้ 20 โรงเรียน โดยให้ตัวอย่างประชากรที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน 20 คน ครูสอนวิชาศีลธรรมชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 400 คน

- 5. นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาวิธีการทางสถิติ คือ หาการ้อยละ มีฐานิมเลขคณิต และสอนเขียนแบบมาตรฐาน แล้วนำเสนอใน รูปตาราง และคำบรรยาย

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัยอาจเกิดขึ้นเนื่องจาก

- 1. การตีความหมายแบบสอบถามของผู้ตอบ อาจไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย
- 2. ผู้ตอบอาจตอบไม่ตรงตามความเป็นจริงก็ได้
- 3. ผู้วิจัยไม่สามารถเข้าไปทำการสังเกตการสอนได้จริง ๆ เพราะมีเวลาจำกัด
- 4. โรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากร อาจไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของการวิจัย จึงไม่เต็มใจรับทำแบบสอบถามเท่าที่ควร

คำจำกัดความ

วิชาศีลธรรม เป็นวิชาที่สอนเกี่ยวกับคุณธรรมความดีหรือกฎเกณฑ์ของ ความประพฤติ ซึ่งอาจจะเป็นการสอนโดยตรงหรือสอดแทรกในวิชาอื่น ใน ประเทศที่มีศาสนาประจำชาติและในโรงเรียนศาสนา การสอนศีลธรรมอาจจะ รวมถึงการสอนศาสนาด้วย สำหรับในประเทศที่ไม่มีศาสนาประจำชาติ การ สอนศีลธรรมอาจเป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษาเพื่อสร้างนิสัยอันดีงาม หรือ ความเป็นพลเมืองดี⁸

มัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึงการจัดการศึกษาสายสามัญ มี 3 ชั้นคือ ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3

---

⁸Carter V. Good, Dictionary of Education (New York: McGraw-Hill Book Co., Inc., 1973), p.373.

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ หรือ
 ผู้รักษาการณ์ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการของโรงเรียนที่จัดสอนระดับ
 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์

ครูที่ลขธรรม หมายถึง ครูสอนวิชาศีลธรรมในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ใน
 โรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ ทั้งชายและหญิง ในเขตศึกษา 1

โรงเรียนรัฐบาล หมายถึง โรงเรียนที่สังกัดกองโรงเรียนรัฐบาล กรม
 สามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนราษฎร์ หมายถึง โรงเรียนที่สังกัดกองการศึกษาเอกชน กรม
 สามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ตำราเรียน หมายถึง แผนเรียน และหนังสืออ่านประกอบวิชาศีลธรรม
 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

เขตศึกษา 1 หมายถึง จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัด
 นครปฐม จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดนนทบุรี ไม่รวมกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้ คือ

1. จะช่วยให้ครูได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอน
 ศีลธรรมในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอน
 ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ผู้บริหาร นักการศึกษา ผู้แต่งตำราเรียน ผู้จัดทำหลักสูตร อาจ
 นำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร ประมวลการสอน แบบเรียน ตลอดจน
 ขอบกพรองต่าง ๆ เกี่ยวกับวิชาศีลธรรมในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้ดียิ่งขึ้น

3. อาจจะเป็นแนวทางแกสตบับที่ผลิตครูในการปรับปรุงหลักสูตร
 การผลิตครูผู้สอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. ผลของการวิจัยครั้งนี้ อาจจะเป็นแนวทางให้ผู้อื่นทำการศึกษา
 วิจัยในภาคการศึกษาต่าง ๆ ต่อไป